

The article is devoted to the analysis of multicultural paradigm of modern native language education which is the result of educational purposes and methodological basis which changes refers to the principles of polycultural personality development, to acquiring subject boundaries of educational sphere, namely the interaction of culture and society.

Key words: *cross-cultural communication, language personality, principles of language learning and teaching.*

УДК 378. 016: 811. 112. 2

Дулена І.Б.

ЕФЕКТИВНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ НАВИЧОК В УЧНІВ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРА

У статті аналізується використання сучасних інформаційних технологій на уроках німецької мови з метою формування мовних навичок учнів початкової школи.

Ключові слова: *іноземна мова, початкова школа, інформаційні технології, комп'ютер, Інтернет.*

Використання сучасних інформаційних технологій на уроках німецької мови – досить актуальне і водночас проблематичне питання для вивчення іноземної мови. У методиці викладання іноземних мов ця проблема розробляється з початку 80-х років ХХ століття. Сьогодні використання інформаційних технологій – одна з умов успішного вивчення іноземної мови. Тому вчитель німецької мови має, окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіти сучасною комунікативною методикою, використовувати інформаційні технології на всіх етапах навчання. Сучасні інформаційні технології мають бути ефективним інструментом, який полегшить засвоєння знань, зробить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним та індивідуальним.

Проблеми інноваційних технологій досліджують вчені Н. Басова, С. Ветров, М. Кларін, І. Підласий, Ж. Поплавська, Д. Стетченко В. Тинний, В. Шукшунов. Застосування в педагогіці нових інформаційних технологій розглядали у своїх дослідженнях В. Безпалько, А. Нісімчук І. Підласий, О. Шиян та інші. Зокрема, Н. Ротмістров вважає, що нові комп'ютерні технології дозволяють підійти до процесу навчання – від методичного до презентаційного [1, с. 89]. Однак, можна констатувати відсутність у широкій практиці науково-методичної літератури щодо використання сучасних інформаційних технологій на уроках німецької мови з метою формування саме мовних навичок учнів початкової школи.

Отже, мета даної статті – розглянути можливості застосування інформаційних технологій у процесі оволодіння німецькою мовою. Поставлена мета зумовлює вирішення наступних завдань:

1. Проаналізувати сутність та особливості застосування інформаційних технологій у процесі оволодіння німецькою мовою;
2. Навести ряд комп'ютерних вправ для формування іншомовних навичок в учнів початкової школи.

Як зазначалося вище, інформаційні технології навчання іноземних мов у загальноосвітній школі – порівняно нова форма навчання, що передбачає широке використання в навчальному процесі сучасних комп'ютерних технологій. Незважаючи на свою «юність», така форма навчання стала дуже привабливим та

перспективним напрямом у навчанні іноземних мов. Так, ще в 1995 році П. Сердюков стверджував, що „ ... комп'ютеризоване навчання взагалі та іноземних мов зокрема стане в майбутньому формою навчання, що приваблює на всіх рівнях (від дитячого садка до університету), а персональний комп'ютер – найбільш популярним та ефективним засобом навчання“ [2, с. 62]. І дійсно, завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій в освітніх закладах сьогодні неможливо уявити роботу вчителя німецької мови без використання персонального комп'ютера. Адже інформаційні технології з новими необмеженими можливостями приходять на зміну традиційним технічним засобам навчання і викладання німецької мови. Класичними засобами навчання – дошкою, папером, підручником – користувались впродовж віків, проте наше століття дало нові технічні засоби, які роблять вивчення німецької мови інтенсивнішим і цікавішим.

Специфіка методики навчання німецької мови полягає у диференціюванні та інтеграції навчання учнів у формуванні мовних навичок (фонетичних, лексичних та граматичних) та мовленнєвих умінь (аудіювання, говоріння, читання та письма). У пропонованій статті проаналізуємо методичні аспекти використання інформаційних технологій у формуванні саме мовних навичок.

Формування фонетичних навичок. Навчання фонетичного матеріалу в школі передбачає оволодіння учнями початкової школи всіма звуками та звукосполученнями німецької мови, наголосом та основними інтонаційними моделями. Крім того, володіння фонетичними навичками має бути доведено до автоматизму і не спричиняти жодних труднощів, та не забирати зайвого часу на обдумування у процесі спілкування.

В умовах традиційного навчання (тобто без використання інформаційних технологій у даному значенні) учні мають можливість чути зразки вимови у виконанні вчителя або носія мови в аудіо записі, інколи з використанням відео – побачити органи артикуляційного апарату під час мовлення. Переваги використання інформаційних технологій у порівнянні з традиційними засобами у формуванні навичок вимови вбачаємо, в першу чергу, в трьох аспектах.

1. Оволодіння вимовними та інтонаційними зразками німецької мови передбачає наявність в учнів певних вимовних стандартів. Але вимога наближення до стандартності в мові та мовленнєвій поведінці вчителя не може повністю реалізуватися через суб'єктивні причини (артикуляційні можливості вчителя – не носія мови, його емоційний та фізичний стан) та об'єктивні причини (час доби, психологічний клімат у класі). Звучання на комп'ютері, підкріплене динамічним зображенням людей, є завжди емоційним завдяки адекватній міміці та стабільно стандартним (чого неможливо досягти за допомогою аудіо запису та магнітофона).
2. Використання інформаційних технологій у формуванні фонетичних навичок забезпечує організацію ефективної самостійної роботи учня в оволодінні фонетичними явищами, чого важко або неможливо досягти за умови використання традиційних засобів.
3. Використання інформаційних технологій у формуванні вимовних навичок забезпечує унікальну можливість учневі записати за допомогою програми (звукового редактора, наприклад, Sound Forge) свій варіант вимови певного фонетичного явища та співставити його з дикторським варіантом, проаналізувати їх на відповідність і, за потребою, здійснювати подальше відпрацювання цього фонетичного явища [3, с. 117-118].

Організація роботи з фонетичним матеріалом з використанням інформаційних технологій забезпечує активне залучення артикуляційно – моторної пам'яті, що, на думку Пасова Ю.І. [4, с. 39], є головною умовою ефективного запам'ятовування

мовного матеріалу, оскільки реальне засвоєння починається з імітації, а не зі слухання. Осмислена імітація в мовленні є однією з необхідних умов формування фонетичних навичок. Під час запису власного висловлювання (яке можна здійснювати й у відео режимі, якщо до комп'ютера під'єднати відеовебкамеру) учень має можливість зіставити свою міміку та жести з відповідними явищами диктора чи персонажів на екрані комп'ютера. Цей прийом забезпечує надання висловлюванню психологічного та емоційно позитивного, особистісного забарвлення і, таким чином, стимулює функцію артикуляційно – моторної пам'яті [4, с. 39].

Узагальнюючи вище зазначене, можна зробити висновок про те, що використання інформаційних технологій у формуванні фонетичних навичок створює умови для ефективного формування: навичок розрізнення звуків німецької мови; артикуляційних вимовних навичок; інтонаційних навичок вимови в процесі створення позитивного емоційно-психологічного клімату у процесі опрацювання фонетичного матеріалу.

Формування лексичних навичок. Успішне навчання німецької мови у шкільному віці служить основою для розвитку умінь усного мовлення і читання на основі мовного матеріалу і навичок (зокрема лексичних), накопичених і сформованих на початковому етапі. Процес оволодіння лексику складається з кількох етапів:

1) ознайомлення, що передбачає семантизацію лексичних одиниць; 2) тренування у вживанні лексичних одиниць з метою перевірки розуміння значення слів та особливостей її вживання у мовленні (первинне закріплення); 3) вживання лексичних одиниць (включення їх у власне мовленнєву діяльність) [3, с. 120].

У сучасних програмах для навчання лексики комп'ютерне ознайомлення дозволяє виконувати наступні операції з лексичними одиницями [3, с. 121].

1. Розпізнавання графічного образу слова на основі його звукового образу: комп'ютер промовляє слово, а учням потрібно знайти його зі списку слів.
2. Розпізнавання графічного образу слова на основі його звукового образу: комп'ютер промовляє слово, діти знаходять відповідний малюнок (або слово з рідної мови).
3. Розпізнавання значення слова на основі його графічного образу: комп'ютер показує слово, школярі підбирають відповідне зображення.
4. Класифікація наявних слів за значенням: комп'ютер показує слова, учням потрібно підібрати до кожного зображення слова з наявних слів, розташовуючи їх на відповідні зображення [3, с. 121].

Пропонуємо розглянути види комп'ютерних вправ, які спрямовані саме на опрацювання різних аспектів слова.

Вправи на відпрацювання форми слова.

1. Звукова форма. Екран дисплея розділений на три колонки, в яких записані звуки [i], [a], [i:]; справа подані слова, в яких є один з цих звуків: Sie, bist, Gast, Oma, nie, in, Lippe, Miete, Anna, Wall, Liebe. Діти розподіляють слова у колонки.
2. Графічна форма. На екрані подані букви u, M, t, r, t, e. Учням пропонується скласти з них слово.
3. Граматична форма. Школярі групують слова за частинами мови (іменник – der Schüler, der Vater, das Kind; прикметник – hübsch, schön, grün; дієслово – machen, schreiben, gehen, sehen), поміщаючи їх у відповідну колонку.

Для опрацювання значення слова може служити, наприклад, вправа на розподіл слів за тематичними групами (Obst: Kirsche, Johannisbeere, Himbeeren; Gemüse: Möhre, Kartoffel, Rübe).

Для тренування у вживанні слів за допомогою комп'ютера можна, наприклад, запропонувати учням скласти речення з даних слів: am Rande, wohnen, des Dorfes, wir, in, einem, schön en, Haus. (Wir wohnen am Rande des Dorfes in einem schön en Haus.).

Специфіка всіх перелічених комп'ютерних вправ полягає в тому, що всі вони пов'язані з рухом (переміщенням лексичного матеріалу на екрані дисплея). У роботі з комп'ютером до зорового каналу сприйняття додається моторний. Можливість переставити місцями лексичні одиниці сприяє запам'ятовуванню, формуванню довільної уваги, підвищенню стійкості уваги, керованості сприйняття у школярів, оскільки, як стверджують психологи, учень набагато швидше засвоює матеріал, якщо він пов'язаний безпосередньо з дією, яку він бачить або виконує сам.

Аналізуючи вище сказане, можна стверджувати, що при навчанні лексики з допомогою комп'ютера краще формуються рецептивні лексичні навички, особливо для читання та аудіювання, а також продуктивні лексичні навички для письмового мовлення, розширюється пасивний словниковий запас учнів, здійснюється контроль рівня сформованості лексичних навичок на основі комп'ютерних програм з використанням наочності.

Використання такої методики вивчення лексичних одиниць створює умови для активної навчальної діяльності. Учні змушені думати, постійно реагувати на дії комп'ютерної програми.

Формування граматичних навичок. Граматика як наука описує граматичну будову мови. Оскільки мова є засобом відображення дійсності, то граматика відображає об'єктивні відношення і зв'язки між предметами і явищами навколишньої дійсності. Основною метою навчання граматики іноземної мови в початкових класах є формування в учнів граматичних мовних навичок як одного з важливих компонентів мовленнєвих умінь аудіювання, говоріння, читання та письма.

У методичній літературі розрізняють активний і пасивний граматичний мінімум: *активний* – потрібний для вираження власних думок німецькою мовою, *пасивний* – складається із таких граматичних структур, якими учень може й не користуватися для вираження власних думок, але які потрібні для сприймання та розуміння мовлення.

Комп'ютер дозволяє виконувати наступні операції зі структурами активного граматичного мінімуму [2, с. 128 -129]:

1. Демонстрація ряду ситуативно обумовлених висловлювань з даною структурою: комп'ютер проказує речення, а учні мають знайти відповідний малюнок або саме речення і промовити його.
2. Побудова висловлювань з даної структури у запропонованих ситуаціях: учні бачать малюнок, з мовленнєвим зразком, який вони мають проговорити, або запитання, на яке вони мають знайти відповідь, використовуючи варіанти, подані на екрані.

На етапі автоматизації дій учнів з активним граматичним мінімумом можна виконувати такі вправи.

- Підстановка у зразок мовлення: комп'ютер, наприклад, описує, які дії виконує черговий, а учні мають написати, що ще робить черговий, при цьому вони можуть використовувати малюнки-підказки.
- Трансформація зразка мовлення: учні повинні заперечити твердження комп'ютера і висловити свою думку (Das ist ein Buch . Nein, das ist kein Buch. Das ist ein Wörterbuch), утворити питальну форму із запропонованої їм стверджувальної (Oleg steht um 7 Uhr auf. Wann steht Oleg auf?).
- Завершення зразка мовлення: учні прослуховують невеликий текст, після чого на екрані з'являються речення , які вони мають закінчити (Im Winter ... oft. Im Winter schneit es oft.)
- Відповіді на різні типи запитань: прослухавши запитання, учні повинні написати відповідь або вибрати її із запропонованих на екрані.
- Об'єднання зразків мовлення у діалогічні єдності: комп'ютер стає мовленнєвим «співрозмовником» учня (учень вибирає репліки, які він бачить на екрані, так, щоб вони відповідали змісту, і вимовляли їх). Після цього учні можуть розіграти ці діалоги уже перед усім класом.

Ознайомлення з пасивним граматичним мінімумом має на меті допомогти учням зрозуміти певне граматичне явище під час читання, тобто розпізнати це явище за його формою та зіставити його з відповідним значенням. На даному етапі роботи доцільним є використання комп'ютерів, на екранах яких зображено граматичні таблиці, схеми, які вчитель разом з учнями може варіювати чи змінювати залежно від потреб. Для активізації вчитель пропонує тексти, під час читання яких, учні мають виділити те явище, яке вони вивчають, після чого вже вчитель перевіряє розуміння комунікативного значення тієї чи іншої форми. У цьому випадку комп'ютер забезпечує вчителя великою кількістю текстів, як адаптованих, так і автентичних, над якими можна виконувати різні операції: змінювати шрифт, колір, виділяти слова та речення, перекладати. Вчитель може застосовувати одночасно індивідуальну та групову роботу і при цьому бачити цілісну картину досягнень учнів від уроку до уроку.

Отже, комп'ютер доцільно застосовувати також і при формуванні іншомовних граматичних навичок.

Однак, сказавши про переваги комп'ютерного навчання, вкажемо і на деякі недоліки.

1. Технології програмового навчання суттєво зменшують і навіть зовсім руйнують такі компоненти діяльності учнів, як *інтелектуальну* (мислення, увагу, пам'ять); *мотиваційну* (формування потреби в знаннях, виховання мотивів навчання); та *емоційну* (формування необхідних навичок керування своїми почуттями і емоційними станом, вихованню адекватної самооцінки).
2. Недисципліновані учні мають труднощі під час роботи з комп'ютером.
3. Комп'ютери – це машини, що потребують технічного обслуговування і можуть перестати функціонувати в будь-який момент.
4. Читання тексту з екрану більше втомлює, ніж читання друкованого тексту.
5. Традиційні методи навчання також відіграють особливе місце під час вивчення німецької мови [5, с. 150].

Отже, як показує практика, із усіх існуючих засобів навчання комп'ютери найкраще „вписуються“ у структуру навчального процесу, найповніше відповідають дидактичним вимогам і максимально наближають процес навчання німецької мови до реальних умов. Комп'ютери істотно розширюють можливості вчителя з індивідуалізації навчання й активізації пізнавальної діяльності учнів у навчанні німецької мови. Кожен учень одержує можливість працювати у своєму ритмі, тобто вибирати для себе оптимальні обсяг і швидкість засвоєння матеріалу.

Список використаних джерел

1. Ротмистров Н.Д. Мультимедия в образовании / Н.Д. Ротмистров // Информатика и образование. – 1994. – №4. – С. 89.
2. Сердюков П.И. Методические аспекты компьютеризованного обучения иностранным языком // П.И. Сердюков // Иноземні мови . – 2001. – №1. – С. 62.
3. Морська Л.І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов: [навчальний посібник.] / Л.І. Морська // Тернопіль: Астон, 2008. – С. 117 – 123.
4. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению.: підручник / Е.И. Пассов – М. : Просвещение, 1991. – С. 39.
5. Когут О.І. Інноваційні технології навчання української мови та літератури: [навчальний посібник.] / О.І. Когут – Тернопіль : Астон, 2005. – С. 150.

The article is devoted to the peculiarities of using informative technologies at the lessons of aimed at Germanforming junior pupils linguistic skills.

Key words: foreign language, informative technologies, Internet, computer, primary school.